Valsts dzelzceļa
tehniskā inspekcija

Dzelzceļa drošības un savstarpējās izmantojamības konference

05.11.2026.

Valsts dzelzceļa
tehniskā inspekcija

Dzelzceļa sistēmas tiesiskais ietvars

05.11.2026.

Valsts dzelzceļa tehniskā inspekcija

Eiropas Savienības kompetence

Līgums par Eiropas Savienības darbību (2.pants)

- Eiropas Savienības **ekskluzīva** kompetence
  - Juridiski saistošus aktus var pieņemt tikai ES
- Eiropas Savienības un dalībvalsts **kopīga** (dalīta) kompetence
  - ES un DV var pieņemt juridiski saistošus aktus, bet DV var pieņemt saistošus aktus tikai ja ES neīsteno savu kompetenci
- Eiropas Savienības **atbalsta** kompetence
  - ES var iejaukties tikai, lai atbalstītu, koordinētu vai papildinātu DV darbības

- Dažādās jomās ir noteikta dažāda kompetence

Valsts dzelzceļa tehniskā inspekcija

Eiropas Savienības kompetence

Transporta jomā ir noteikta **dalīta** Eiropas Savienības un dalībvalsts kompetence pieņemt juridiski saistošus tiesību aktus (LESD – 4.pants 2.punkts g) apakšpunkts

Dzelzceļa transporta nozarē Latvija var pieņemt nacionālo regulējumu tikai tajās jomās, kuras netiek regulētas Eiropas Savienības līmenī.

ES regulējumam ir prioritāra nozīme

Valsts dzelzceļa tehniskā inspekcija

ES saistošo juridisko aktu veidi

- **Regulas (*Regulations*)**
  - **Juridiskais spēks:** Vispārēji saistošas un **tieši piemērojamas** visās ES dalībvalstīs**.**
  - **Nozīme:** Tās nav jāiestrādā valsts nacionālajos likumos — brīdī, kad regula stājas spēkā, tā automātiski kļūst par likumu visās dalībvalstīs
  - **Piemēram**, EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES REGULA (ES) 2021/782 (2021. gada 29. aprīlis) par dzelzceļa pasažieru tiesībām un pienākumiem
- **Direktīvas (*Directives*)**
  - **Juridiskais spēks:** Saistošas attiecībā uz **sasniedzamo rezultātu**, bet atstāj valsts iestāžu ziņā formulējumus un izvēles tiesības, ja tās ir noteiktas direktīvā.
  - **Nozīme:** Dalībvalstīm noteiktā termiņā (parasti 1–2 gadi) ir jāpārņem direktīvas prasības savos nacionālajos likumos. Tā tiek nodrošināta tiesību aktu saskaņošana, saglabājot elastību katras valsts tiesību sistēmā.
  - **Piemēram**, EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES DIREKTĪVA (ES) 2016/798 (2016. gada 11. maijs) par dzelzceļa drošību
- **Lēmumi (*Decisions*)**
  - **Juridiskais spēks:** Pilnībā saistoši. Ja lēmumā ir norādīti konkrēti adresāti (piemēram, konkrēta dalībvalsts, uzņēmums vai indivīds), tas ir saistošs tikai tiem.
  - **Nozīme:** Bieži tiek izmantoti konkrētu jautājumu risināšanai
  - **Piemēram,** Komisijas Lēmumi par atkāpes piemērošanas akceptēšanu

Valsts dzelzceļa tehniskā inspekcija

ES likumdevējas institūcijas

- Galvenās likumdevējas institūcijas
  - **Eiropas Savienības Padome (Padome / Ministru padome):** Pārstāv dalībvalstu valdības (valstu ministrus).
  - **Eiropas Parlaments:** Pārstāv ES pilsoņus (tieši ievēlētie deputāti).
- Institūcija ar likumdošanas iniciatīvu
  - **Eiropas Komisija:** Tā ir vienīgā institūcija, kas **ierosina** jaunus ES likumu projektus. Desmitiem nozarēs (arī dzelzceļa transportā) Komisijai ir arī tiesības pašai pieņemt saistošus aktus:
    - **Deleģētie akti:** Lai papildinātu vai grozītu pamatlikuma nebūtiskas detaļas (uzrauga Eiropas Padome un Parlaments ar veto tiesībām)
    - **Īstenošanas akti:** Lai jomās, kur nepieciešami vienādi nosacījumi, nodrošinātu pamatlikumu vienādu izpildi visās ES valstīs (uzrauga Dalībvalstu valdības izmantojot īpašas ekspertu komitejas)

Valsts dzelzceļa tehniskā inspekcija

ES regulējums dzelzceļa nozarē

ES regulējuma attīstība:

- Pirmā dzelzceļa direktīva 1991.gads
- Pirmā dzelzceļa infrastruktūras pakotne 2001.gads
- Otrā dzelzceļa pakotne 2004.gads
- ***Trešā dzelzceļa pakotne 2007.gads***
- Savstarpējas izmantojamības direktīva 2008.gads
- ***Ceturtā dzelzceļa pakotne 2016.gads***

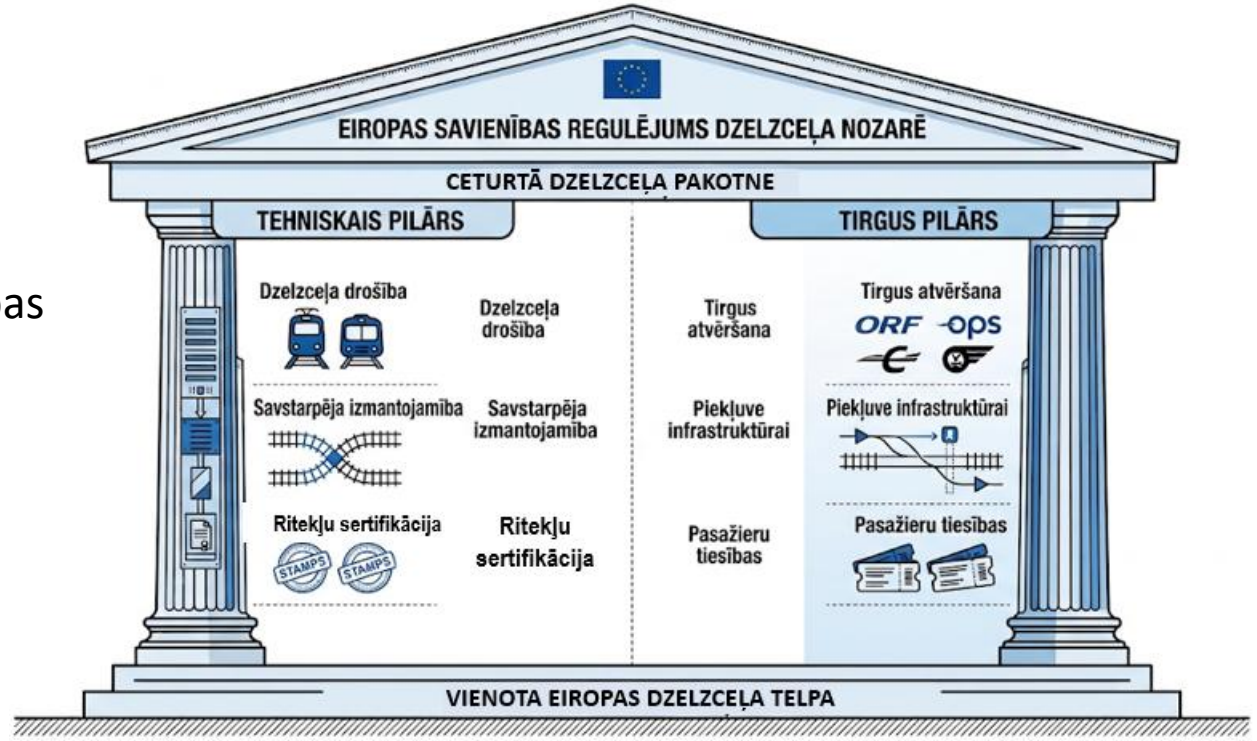

Valsts dzelzceļa tehniskā inspekcija

ES regulējums dzelzceļa nozarē. Tehniskais pilārs

Drošības direktīva

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2016/798 (2016. gada 11. maijs) par dzelzceļa drošību

- Kopējas drošības metodes (CSM):
  - *CSM par risku izvērtēšanu*
  - *CSM par DPS*
  - *CSM par uzraudzību*
  - *CSM par pārraudzību*
  - *CSM par drošības mērķu sasniegšanu*
- Sertifikācijas procedūras
  - *Praktiskās kārtības vienotā drošības sertifikāta un drošības atļaujas izsniegšanai*
  - *ECM sertifikācijas prasības*
- Kopējie drošības mērķi

Savstarpējas izmantojamības direktīva

EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES DIREKTĪVA (ES) 2016/797 (2016. gada 11. maijs) par dzelzceļa sistēmas savstarpēju izmantojamību Eiropas Savienībā

- Savstarpējas izmantojamības specifikācijas (SITS)
  - *CCS, INF, ENE, LOC&PAS, OPE, SRT, TELE, WAG, NOISE, PRM*
- Autorizācijas procedūras
  - *Praktiskā kārtība ritekļu autorizācijai*
- Atbilstības novērtēšana
- Reģistri
  - *Eiropas ritekļu reģistrs (EVR)*
  - *Ritekļa tipa reģistrs (ERATV)*
  - *Dzelzceļa infrastruktūras reģistrs (RINF)*

Valsts dzelzceļa tehniskā inspekcija

ES regulējums dzelzceļa nozarē

Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2016/796 (2016. gada 11. maijs) par **Eiropas Savienības Dzelzceļu aģentūru** un ar ko atceļ Regulu (EK) Nr. 881/2004

Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2021/782 (2021. gada 29. aprīlis) par **dzelzceļa pasažieru tiesībām** un pienākumiem

Mašīnistu direktīva

Eiropas Parlamenta un Padomes 2007. gada 23. oktobra Direktīva 2007/59/EK par to vilcienu vadītāju sertifikāciju, kuri vada lokomotīves un vilcienus Kopienas dzelzceļu sistēmā

Valsts dzelzceļa tehniskā inspekcija

Nacionālās prasības

- Var būt tikai tajās jomās, kur nav ES regulējuma un jomās, kur ES regulējums dod tādas tiesības
- Nacionālās prasības var būt
  - Tehniskās (ritekļiem un stacionārām iekārtām)
  - Drošības

Dzelzceļa likuma 33.^{4} pants

- VDzTI ir pienākums paziņot nacionālās prasības ERAi un pieņemt jaunas nacionālās prasības var tikai pēc pozitīva ERA novērtējuma

Valsts dzelzceļa tehniskā inspekcija

Pamatprasības

Definīcija

- Pamatprasības ir IOD 3.pielikumā noteiktais nosacījumu saraksts, kas ir jāizpilda dzelzceļa sistēmai, apakšsistēmām, savstarpējās izmantojamības komponentiem un to starp saskarnēm.

Jēdziens

- Pamatprasības ir ES dzelzceļa sistēmas uzbūves un pastāvēšanas vīzija, principi un mērķis

Latvijas likumdošanā

- Pamatprasību saraksts ir noteikts 09.06.2020. MK noteikumu Nr.374 «Dzelzceļa savstarpējās izmantojamības noteikumi» 1.pielikumā

Valsts dzelzceļa tehniskā inspekcija

Pamatprasības

Valsts dzelzceļa tehniskā inspekcija

Pamatprasības. Piemēri

- **Vispārīgās prasības drošībai un darbspējai:**
  - Riteņa un sliedes saskares parametri nodrošina stabilitātes prasības, kādas vajadzīgas, lai garantētu drošu kustību maksimāli atļautajā ātrumā. Pārvietojoties maksimāli atļautajā ātrumā, bremzēšanas iekārtu parametri nodrošina iespēju apstāties noteiktā bremzēšanas ceļa garumā
  - Visas lietotājiem paredzētās ierīces projektē tā, lai netiktu apdraudēta šo ierīču droša ekspluatācija vai lietotāju veselība un drošība, ja tās izmanto iepriekš paredzamā veidā, nodrošinot aizsardzību pret kļūdainu izmantošanu.
- **Īpašās prasības infrastruktūras apakšsistēmai**
  - Drošības prasības:
    - veic atbilstīgus pasākumus, kas liedz pieeju iekārtām vai nepieļauj patvaļīgu iekļūšanu tajās
    - publiski pieejamus infrastruktūras objektus projektē un būvē tā, lai mazinātu jebkuras briesmas cilvēku drošībai (piemēram, stabilitāte, ugunsdrošība, piekļuves iespējas, evakuācija, peroni utt.)
- **Īpašās prasības ritošā sastāva apakšsistēmai**
  - Nodrošina vilcienos iekāpjošu un no tiem izkāpjošu pasažieru drošību. Ieejas durvis aprīko ar atvēršanas un aizvēršanas mehānismu, kas garantē pasažieru drošību
- **Īpašās prasības satiksmes nodrošināšanas un vadības apakšsistēmai**
  - Dzelzceļa tīkla ekspluatācijas noteikumu un vilces līdzekļa vadītāju (mašīnistu), vilciena personāla un vilcienu vadības kontroles centru personāla kvalifikācijas saskaņotība garantē drošu dzelzceļa sistēmas darbību, ņemot vērā atšķirīgas prasības pārrobežu un iekšzemes darbībām

Valsts dzelzceļa
tehniskā inspekcija

Paldies par uzmanību!